

Historische Kring Maarssen

20e Jaargang no. 3/4, december 1993

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE”
aan de Vecht**

MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

*Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 03465-61 435*

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

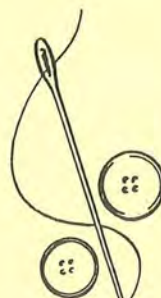
Machinekade 6
MAARSSSEN
Tel.: 03465-6 14 56

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantiën
- * financieringen
- * hypotheken
- * leasen
- * pensioenen

*Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 03465-61680/67757*

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

3601 ed maarssen tel. 03465-69290

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, Mevr. I.G.M. van Veggel-Teijink, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-67028, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, B. de Ruiter, Drs. W. Smits, N. van Tricht en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84).

Redactie: Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, R.H.C. van Maanen, Drs. W. Smits en Drs. J.W. Verhoef.

Redactie-adres: Emmaweg 17, 3603 AK Maarssen, tel.: 03465-71575.

Ledenadministratie: Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 03465-73173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 03465-62425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 03465-63599.

20e Jaargang no. 3/4, december 1993

Verschijnt 4 x per jaar

KRINGNIEUWS

Ledenavond 26 januari 1994

Op woensdag 26 januari 1994 wordt er weer een ledenavond gehouden. Deze avond staat geheel in het teken van L.C. Dudok de Wit, beter bekend als Kees de Tippelaar, en wordt verzorgd door de heren A. Manten en M. Verkuil van de Historische Kring Breukelen. Voor de pauze zal de heer Verkuil een diaprojectie, getiteld 'Een bezoek aan Slangevecht', laten zien en de heer Manten zal een korte lezing houden. Na de pauze zal er een videofilm te zien zijn over de levensgeschiedenis van Kees de Tippelaar.

In verband met de videofilm zijn we uitgeweken naar partycentrum 'De Wilgenplas', dat een groot videoscherm heeft. Partycentrum 'De Wilgenplas' vindt u aan de Maarsseveense Vaart op no. 7b.

U bent van harte welkom. Aanvang van de avond 20.00 uur.

De Stichtse Rijnlanden

De Stichtse Rijnlanden. De geschiedenis van de zuidelijke Utrechtse waterschappen. Dit is de titel van een boek dat verschijnt ter gelegenheid van het feit dat op 1 januari 1994 de Zuidutrechtse waterschappen opgaan in het nieuwe hoogheemraadschap 'De Stichtse Rijnlanden'. In dit nieuwe hoogheemraadschap ligt ook de gemeente Maarssen.

Uitgeverij Stichting Matrijs wil u dit boek met een speciale korting aanbieden. Het boek zal in de winkel f 49,95 kosten. U kunt het (incl. portokosten) toegestuurd krijgen voor f 45,-. Maak dit bedrag (of een veelvoud ervan als u meer exemplaren wenst) over op giro 42 39 476 t.n.v. Matrijs, Postbus 670, 3500 AR Utrecht, o.v.v. 'Stichtse Rijnlanden'. Het boek wordt na verschijnen z.s.m. toegezonden.

Jaarvergadering 10 februari 1994

Noteert u alvast deze datum in uw agenda. Donderdag 10 februari 1994 wordt de jaarlijkse algemene ledenvergadering van de Historische Kring Maarssen gehouden in de Open Hof, Kerkweg 20 te Maarssen, aanvang 20.00 uur.

Bibliotheek

De bibliotheek van de Historische Kring Maarssen is geopend op iedere maandagavond die samenvalt met de raadsvergaderingen, van 20.00-21.00 uur. De bibliotheek bevindt zich in Goudestein. De data van die avonden zijn 15 november 1993, 13 december 1993, 31 januari

1994 en 21 februari 1994. De bibliotheek wordt beheerd door de bibliotheekcommissie, die bestaat uit mevr. Broeksma (tel.: 60984), de heer Noltes (tel.: 61543), mevr. De Ruiter (tel.: 63599) en mevr. Schieveen (tel.: 73929). Voor nadere informatie kunt u zich tot hen wenden.

I. van Veggel-Teijink, secretaris

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
 2. De inhoud van de artikelen is voor verantwoording van de auteur.
 3. Met ingang van het komende jaar zal de nummering van het periodiek synchroon gaan lopen met het kalenderjaar. Dit houdt in dat deze jaargang zal bestaan uit drie periodieken. Om misverstanden te voorkomen zal dit periodiek als nummer drie en vier genummerd worden.
-

Vechtoever bijna ten onder aan woningbouw

Bij de bestudering van de geschiedenis van de buitenplaatsen langs de Vecht valt op dat vele van deze buitenplaatsen in de eerste helft van deze eeuw voor particulieren niet meer te bekostigen vielen en een functie kregen in de verzorgende sector.

Vele buitenplaatsen werden verbouwd voor de opvang van jongens en meisjes die in de problemen zaten.

Huize Vechtoever te Maarssen werd vanaf 1914 door de Noordhollandse stichting Het Witte Kruis geëxploiteerd als rusthuis voor verpleegsters.

Om een en ander rendabel te maken werden plannen gemaakt om de zolderverdieping geschikt te maken tot slaapgelegenheid. Deze plannen resulteerden in 1929 in de indiening van een bouwplan waarbij de bestaande kap totaal geamoveerd zou worden en vervangen door een nieuwe kap met een aantal extra dakkapellen.

'De kap wordt gedekt met vurenhouten beschot dik 0.019 m waarop tengels en panlatten en gesmoorde Hollandsche pannen. Het platdak wordt gedekt met vurenhouten beschot dik 0.022 m waarop 2 lagen asfaltpapier en grind.

De scheidingswanden tusschen de kamers onderling en tusschen gang en kamers worden gemaakt van stijl- en regelwerk

zwaar 0.05 x 0.07 m; aan iedere zijde van dit stijl- en regelwerk komt een plaat celotex . . . De wanden binnen de W.C. en werkast worden van haringgraatstaal waartegen bepleistering van cementmortel. Alle plafonds worden eveneens gemaakt van platen celotex (gespijkerd tegen de vlieringbalklaag).' (1) De plannen voor dit f 8300,- kostende project waren gemaakt door de Maarssense architect Wymstra.

De verbouwing werd in november 1929 opgeleverd en zodoende konden een groot aantal verpleegsters over een slaapvertrek op de zolder van Vechtoever beschikken. Vechtoever bleek echter niet erg aantrekkelijk te zijn als rusthuis.

Tegen 1935 bleek de exploitatie van Vechtoever niet langer rendabel te zijn, want 'genoemde stichting scheen naar het verhaal financieel zwak en het buiten (was) als rusthuis in onbruik geraakt daar de verpleeg-

sters er met geen stok heen te krijgen waren'.
(2)

In het voorjaar van 1935 kwam architect Dullard uit Hilversum bij burgemeester Eggink met een plan om Vechtoever te verkavelen ten gunste van woningbouw. Er zouden tussen het Zandpad en de Diependaalse Dijk twee straten worden aangelegd en aan weerszijden hiervan zouden woningen worden gebouwd.

Tegen deze plannen kwam een groot aantal mensen in verzet, waarbij notaris Vader een belangrijke rol speelde. Hij liet Het Witte Kruis weten dat er volgens hem mogelijkheden waren om de exploitatie wel sluitend te

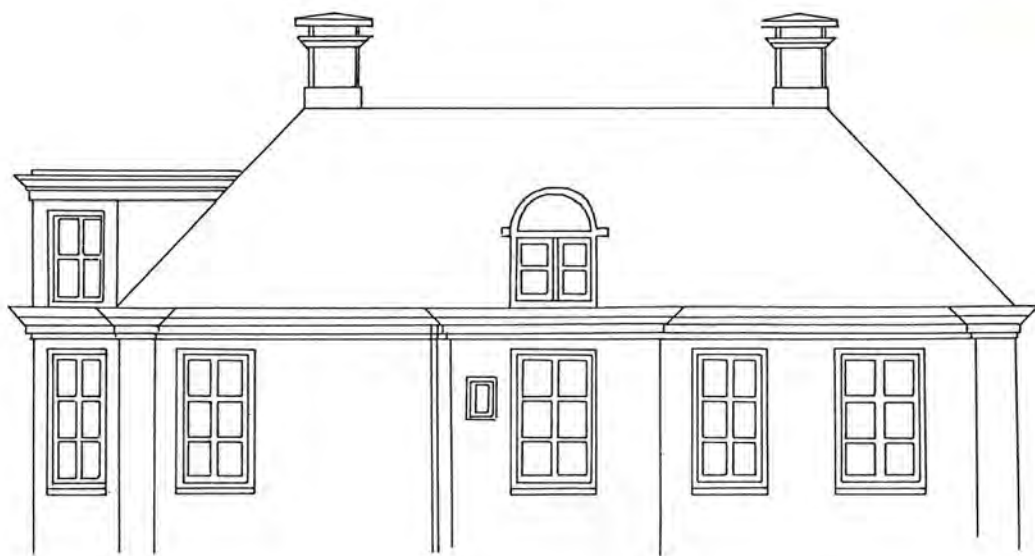
maken. Welke deze mogelijkheden waren is niet vermeld, maar het bouwplan is nooit gerealiseerd!

Noten:

1. Gemeentearchief Maarssen inv. nr. 713, brief van 29 juni 1929.
2. Gemeentearchief Maarssen inv. nr. 348, brief van 25 april.

De tekeningen zijn gemaakt door de heer R. van Maanen.

W. Smits

VECHTOEVER ZUIDGEVEL

OUD

1929

RM

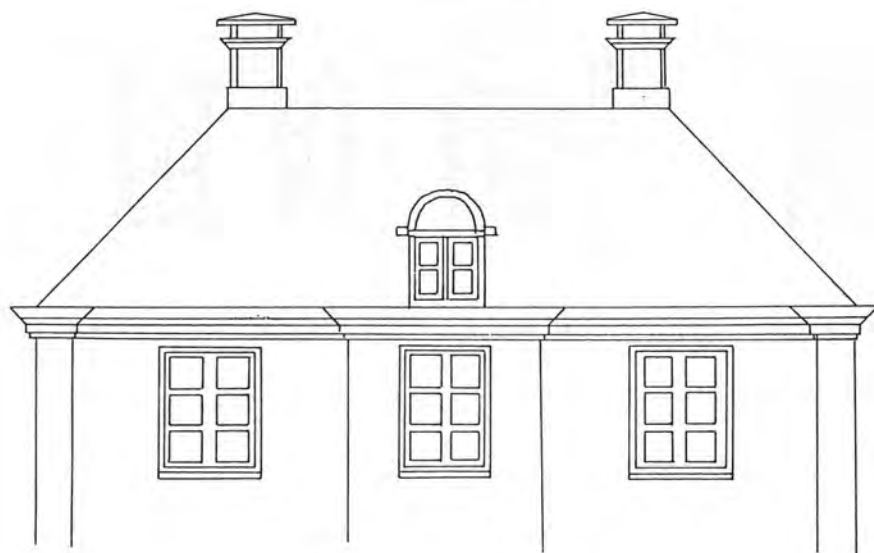
VECHTOEVER

ZUIDGEVEL

NIEUW

1929

RM

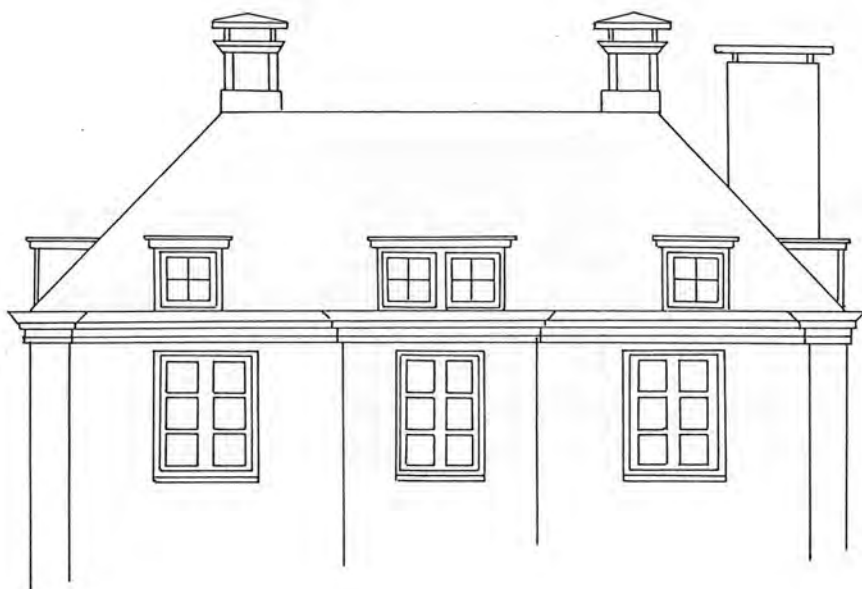
VECHTOEVER

VOORGEVEL

OUDE

1929

RM

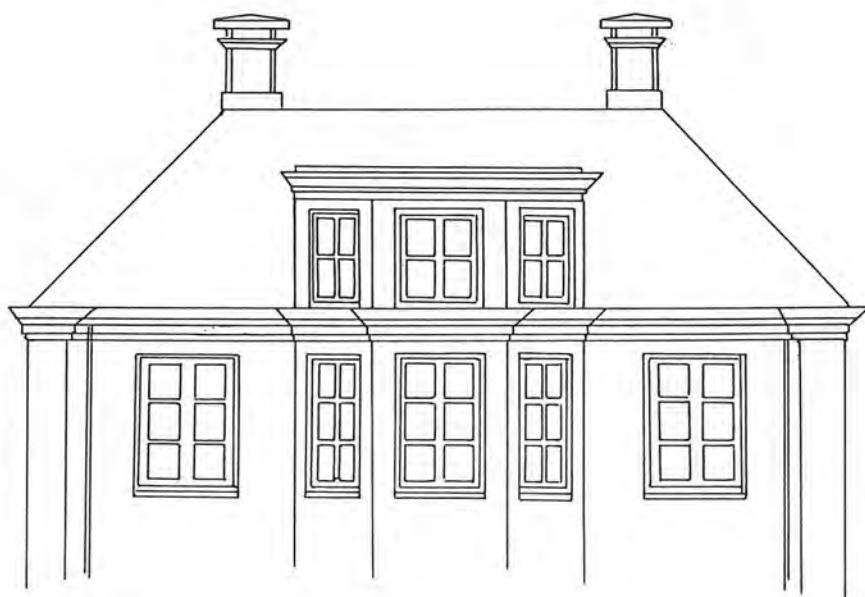
VECHTOEVER

VOORGEVEL

NIEUW

1929

RM

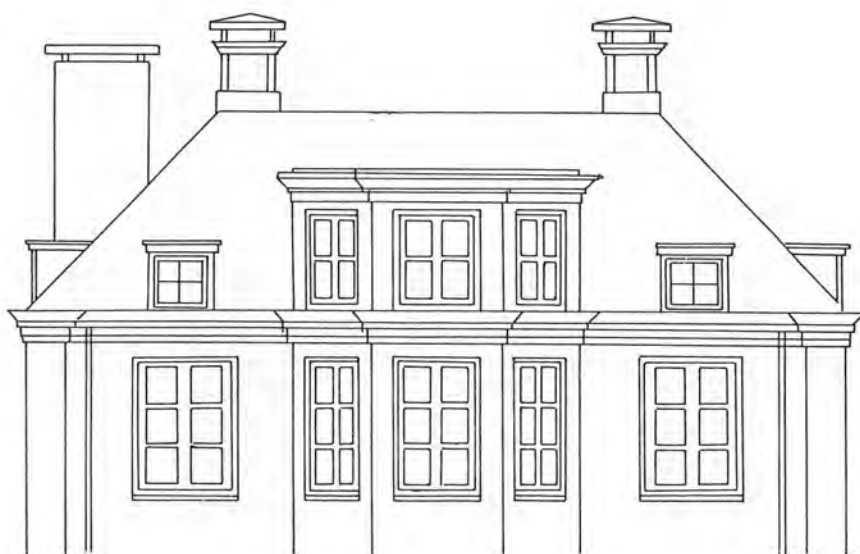
VECHTOEVER

ACHTERGEVEL

OUD

1929

RM

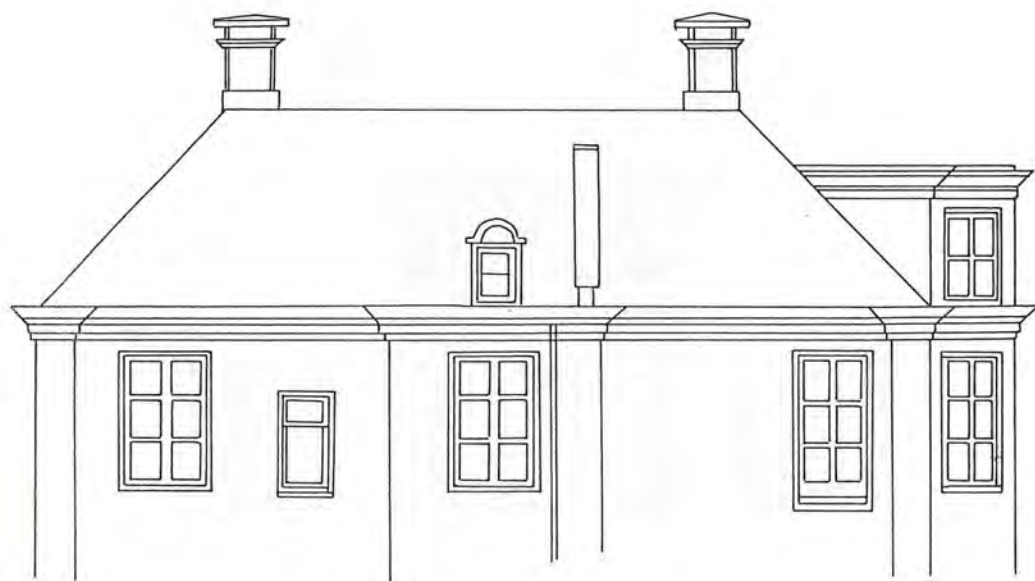
VECHTOEVER

ACHTERGEVEL

NIEUW

1929

RM

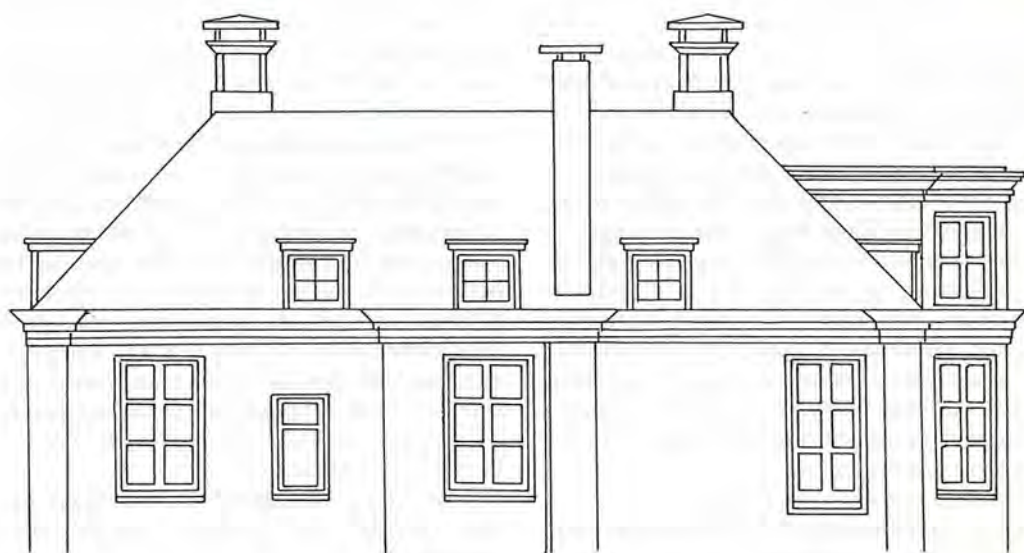
VECHTOEVER

NOORDGEVEL

OUD

1929

RM

VECHTOEVER

NO ORDGEVEL

NIEUW

1929

RM

Nieuwe Vechtbrug is onvermijdelijk

Op 29 april 1954 publiceerde het Utrechtsch Nieuwsblad onder bovengenoemde kop een artikel over de toekomstplannen van de gemeente Maarssen. In de afgelopen tijd waren er in de Schilderswijk honderden nieuwe woningen gebouwd en men moest deze wijk nu gaan ontsluiten, d.w.z. men moest er voor gaan zorgen dat het steeds drukker wordende verkeer zonder al te veel belemmeringen richting Utrecht kon gaan.

De Biltse stedenbouwkundige De Maar was in de arm genomen om een ontsluitingsplan te maken, waarbij hij rekening moest houden met de mogelijkheid dat er in Maarssen tegen 1970 tussen de 11.000 en 12.000 inwoners zouden zijn.

De Maar projecteerde twee grote ontsluitingswegen: één zou de al bestaande Verbindingsweg vanaf de snelweg Utrecht-Amsterdam over het Amsterdam-Rijnkanaal doortrekken door het park van Vechtenstein naar een aan te leggen betonnen weg vanaf de Utrechtse Bernardlaan.

De tweede zou de dertien meter brede dr.

Ariënslaan, via de tuin van het landgoed Doornburgh, een brug over de Vecht en doorlopend over het voorplein tussen de gracht en de bijgebouwen van Bolenstein, verbinden met de Amsterdamse Straatweg. Vanaf het punt waar de Diependaalse Dijk en de Driehoekslaan elkaar ontmoeten zou een weg worden aangelegd, waar zowel de dr. Ariënslaan als de verlengde Verbindingsweg op uit zouden komen, en die zou aansluiten op de Utrechtse Bernhardlaan.

De Magneet van 30 april 1954 zag de plannen positief in. De geplande verlengde dr. Ariënslaan zou weliswaar een stuk van de

tuin van Doornburgh opeisen en het gezicht van de Herengracht en de Schippersgracht aantasten, maar 'daar staat echter tegenover, dat de lelijke muur langs de Diependaalse Dijk bij de Ariënslaan zal verdwijnen'.

De Maar bleek met zijn geweten te hebben gestreden toen hij deze plannen maakte.

Tijdens de aanbieding van zijn plannen aan de Maarssense Raad begon hij als volgt:

'Ik heb geworsteld om de meest bevredigende oplossing te vinden, doch er blijven bezwaren, hoe men zich de toekomstige situatie ook denkt' (Trouw, 29 april 1954).

De Maar bleek naast een aantal positieve kanten van zijn plannen, zoals de verkeersveiligheid, een goed oog te hebben voor de negatieve kanten ervan.

We citeren het dagblad Trouw:

'Als een van de nadelen, die het huidige plan met alle andere denkbare overigens gemeen heeft, noemde De Maar de onoverkomelijke moeilijkheid dat de oude dorpskern als het ware ingekapseld wordt, waarmee zij iets van het eigen karakter verliest. Doch daarnaast verzekerde de stedenbouwkundige, dat het althans zijn bedoeling is geweest binnen de kern te sparen, wat er nog aan karakteristiek stedschoon is. En daarbij doelde ir. De Maar kennelijk op de merkwaardige bebouwing in het dorp langs de Havengracht (sic), de Schippersgracht en de Langegracht. Helaas is daar de laatste halve eeuw al enige malen miserabel mee omgesprongen, zodat dit 'Klein-Amsterdam' bijvoorbeeld tegenover de Langegracht is 'versierd' met industrieën, die met de 17e en 18e eeuwse bebouwing in fel contrast staan. En voorts

zijn verschillende van de mooie Vechtplaatsen hun luister kwijt, doordat ze moesten gaan dienen voor allerlei doelen, die min of meer in strijd zijn met hun oorspronkelijke bestemming als voorname woon-huizen . . .

De in het plan aangegeven verbinding van de nieuwe noord-oosterbebouwing met de kern via een brede weg in het verlengde van de Dr. Ariënslaan, verdedigde ir. De Maar als de enige mogelijke methode om de kom bij het heden en de nieuwe gedeelten te betrekken. Verbreding van de Kaatsbaan zou grote financiële offers hebben gevegd en overigens architectonisch niet verantwoord, terwijl doorbraken op andere plaatsen bepaald moordend zouden zijn geweest voor 't karakter van Maarssen.'

We kunnen concluderen dat De Maar met zijn betoog zijn plannen 'slecht' heeft verdedigd, maar dat hij door dit te doen mee heeft geholpen de dorpskern voor een ramp te behoeden.

Voor het overige zijn zijn plannen voor een verbinding van Maarssen met Utrecht wel uitgevoerd, echter met deze wijziging, dat Vechtenstein gespaard is gebleven en de weg een stuk naar het zuiden is aangelegd met een nieuwe brug over zowel het Amsterdam-Rijnkanaal als de Vecht.

Noot:

De foto's en kranteknipsels zijn eigendom van de auteur.

W. Smits

Bolenstein vóór de geplande aanleg van de ontsluitingsweg met brug en de toestand zoals hij er na de aanleg van de weg met brug zou hebben uitgezien.

Het tiendblok De Gouden Hoef en de Merenhofstede 1818-1908

Tijdvak 1818-1849

In deze periode ging het minder florissant met de Nederlandse landbouw. (1) Dit was het gevolg van de import van graan afkomstig uit de landen rondom de Zwarte Zee, waardoor de graanprijzen in West-Europa vanaf 1818 daalden. In eerste instantie zag de staat af van het treffen van maatregelen ondermeer door de oppositie van de graanhandelaren en de belangen van de landbouwers. Veehouders die graan aankochten als veevoeder waren gebaat bij lage graanprijzen, dit in tegenstelling tot de boeren die granen verbouwden.

In 1822 besloot de staat tot het verhogen van de bestaande importrechten, de hoogte varieerde per graansoort.

Nadat drie jaar later de importrechten verdrievoudigd waren, werd in 1830 teruggekeerd naar de situatie van 1822. Dit was

mogelijk doordat de graanmarktprijzen zich enigszins hadden hersteld.

In 1833 begonnen de prijzen echter weer te dalen. De graanwet van 1835 moest het mogelijk maken voortaan in te kunnen springen op de wijzigingen op de graan-

VRYWILLIGE VERKOOPING V A N HOORNVEE,

PAARDEN EN VARKENS,
DORSCH, KARN- EN WANMOLENS, ZAADKLEDEN, PLOEGEN,
EEGDEN, CHAIS, BOEREWAGENS, STORTKAR, KRUIWA-
GENS, KOPEREN KOORNHARP, FOURNUISKETEL EN
ANDER BOUW- EN MELKGEREEDSCHAP,

Een partij ongedorschte WEIT, HOOI, TAKKEBOSEN en ander HOUT.

HUISRAAD EN INBOEDEL.

Alle de Onkosten, benevens de Koopen beneden / 10- zullen *kontant* moeten betaald worden,
en het verdere voor of 1° Oktober 1834.

Men presenteerd ten overstaan van den Notaris F. II. VAN DEN IJELM,
residerende te Maarsseveen, publiek te Verkoopten:

23 Koeijen die vars gekalfd hebben of op Kalven staan.

3 Guiste Koeijen.

6 Guiste Vaarzen.

6 Vaars Pinken.

4 Pinkstieren.

1 Zwart Kol Paard, gelijk tands.

1 Bruin Bles dito, gelijk tands.

1 Vos Kol dito, oud 9 jaar.

1 Vos Vullen Merrie, oud 6 jaar.

1 Zwart Vullen Merrie, oud 5 jaar.

1 Vos Kol, 2 jarig Paard.

1 Vos Merrie, eenwinter.

1 Zwarte Hengst, eenwinter.

1 Zog.

10 Overlopers.

1 Dorschmolen met zijn toebehoren.

1 Karnmolen.

1 Wanmolen.

1 Beste beslagen Boerenwagen.

2 Blokwagens.

1 Stortkar.

1 Chais.

1 Attrefede.

1 Ploeg.

1 Voorploeg.

4 Eegden.

1 Groote Zaadsprei.

2 Beste Zaadkleden en toebehoren.

1 Koperen Koornharp.

1 Dito groote Fournuisketel.

2 Kruiwagens, 1 lange Bergleer.

1 Linne Wagenhuif met zijn Hoepels.

En Berg met ongeveer 30,000 Honden best Paarden-Hooi, een partij ongedorschte Weit in de Berg, ongeveer 16 Vum Tak-kebosen, een partij Sieten, Balkboomen, enz.

Merchand Melk- en Bouwgerreedschap, als: Kaasplanken en Standaars, Kaastafels, Zoutbank, Vringkuip, Karnen met hun toe- behoren / Kuipen, Staren, Melkimmers, enz.

Huisraad en Inboedel, als: Kabinet, Kast, Bureau, Porceleinkast, Glazenkast, Tafels, Stoelen, Bedden met hun toebehoren / Vriesche Klok Staartluk, Porcelen en ander Aardewerk, Koper, Tin, Blik en Yzerwerk, en hetgeen verbeert te noemen zal worden gelijkt.

Geschiedende deze Verkoop ten verzoeken van de Weduwe, de Meerderjarigen en de Voogden over de Minderjarige Erfgenamen van EGBERTUS VAN DER MANDEN; ingevolge permissie van Mijn Heer de President van de Regbank van Eerle Aanleg binnen Utrecht, van dato 26 Februari 1834, behoorlijk geregistreerd.

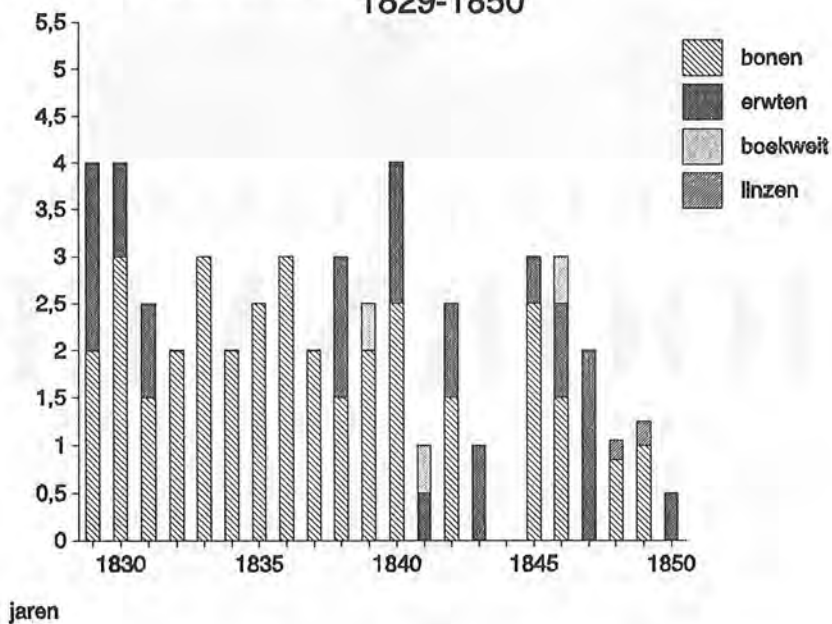
Die hierin gading hebben / kunnen ten aanzien van het Vee, Rijckgen, Bouw- gereedschappen, Hooi en Weit; op Dinsdag den 1°, en ten aanzien van het Melkgerreedschap, Huisraad en Hout, op Woensdag den 2° April 1834, bes. moggens om 10 uren middag / op de MEERHOFSTEDE, gelegen onter Nieuw-Maarsseveen.

Zegt het voort.

Te Utrecht, bij J. G. VAN TERVEEN en ZOON, Boekverkoopers op de Oude Gracht bij de Bezenbrug.

tiendplichtige bebouwde bunders

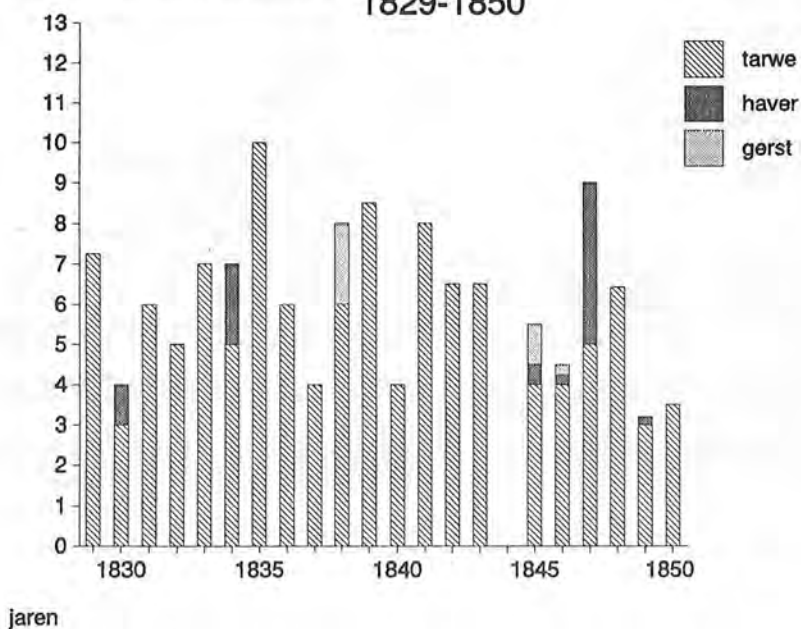
1829-1850

Tabellen Tiendblok Gouden Hoef.

tiendplichtige bebouwde bunders

1829-1850

markt door het vervangen van vaste door schaal(import)rechten. Deze wet werd weliswaar aangenomen maar weerspiegelde toen al de opvatting dat de staat zich diende te onthouden van het ingrijpen in de economie, maar de 'vrijhandel' voor te staan.

Minister Van Hall kwam in 1845 met de tariefwet waarbij de import-, doorvoer- en exportrechten werden herzien. Het oorspronkelijke wetsontwerp kreeg veel commentaar uit landbouwkringen. Vanuit deze hoek werd betoogd bestaande importrechten voor boekweit, gerst en haver niet te wijzigen, dit tot bescherming van de Nederlandse graantelers. Van Hall ging op deze bezwaren in om zo een meerderheid in de Tweede Kamer te krijgen.

Een achteraf belangrijk artikel bood de mogelijkheid in noodsituaties de rechten te wijzigen.

In hetzelfde jaar kwamen de problemen met de aardappeloogst, voor de 'gewone man' volksvoedsel nummer één. De bestaande invoerrechten werden verlaagd zodat de import van betaalbare levensmiddelen, waaronder rogge, gerst, aardappelen en rijst mogelijk werd.

De mislukte aardappeloogst vormde een groot probleem. De staatsraad van de gouverneur in de provincie Utrecht onderkende dit en wees door middel van een circulaire de gemeentebesturen op een Frans bericht over voedselwaarden. Men diende dit onder de aandacht te brengen van de mindere standen! (2)

Men ging steeds uit van de hoeveelheid 100 pond, en vergeleek vervolgens wat de diverse gewassen hier tegen afgezet aan voedseldelen opleverden.

100 pond	93 pond	erwten
100 pond	92 pond	witte bonen
100 pond	89 pond	boerenbonen
100 pond	80 pond	goed brood
100 pond	34 pond	vlees
100 pond	25 pond	aardappelen !
100 pond	14 pond	wortelen
100 pond	8 pond	bladgroenten

Men kwam tot de volgende conclusies:

- één pond brood gaf dus meer voedsel dan 3 pond aardappelen, '... aardappelen vult spoedig de maag, maar geeft geen voedsel ...'
- 75 pond brood en 25 pond vlees gaven net zoveel voedsel als 300 pond aardappelen en
- 1 pond rijst/gort is gelijk aan 3 pond aardappelen.

In tegenstelling tot wat verwacht mag worden neemt de met erwten, bonen en graansoorten bebouwde oppervlakte niet of nauwelijks toe. Dit zou er op wijzen dat in dit gebied geen sprake was van een marktgerichte economie, eerder van een zelfverzorgende economie.

In 1846 werden in Groot-Brittannië de graanrechten afgeschaft en het jaar daarop volgde Nederland het voorbeeld door een wet aan te nemen die de schaalrechten verving door lage, vaste rechten.

Men hoopte door deze maatregelen ook te bereiken dat de Nederlandse landbouw weer opleefde door het krijgen van impulsen door concurrentie vanuit het buitenland.

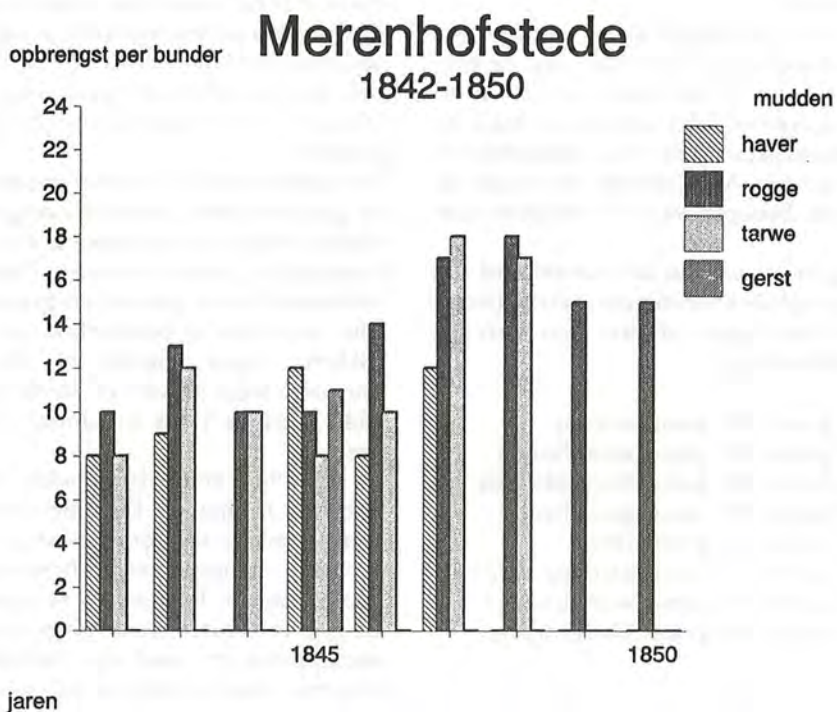
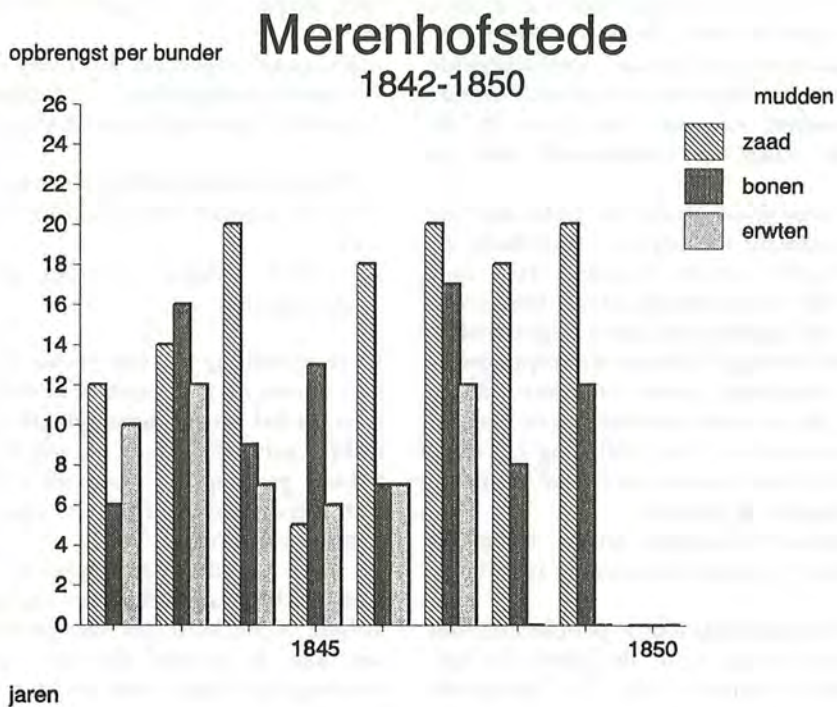
Het betekende tevens dat de staat de handen aftrok van de landbouw en de landbouwpolitiek een liberale koers ging volgen.

Wat had de recessie nu voor gevolgen in dit gebied?

De traditioneel verbouwde granen als haver en gerst worden nauwelijks nog verbouwd. Alleen weit of tarwe (winterkoren) bleef een belangrijke positie innemen. Naast granen verbouwde men groene en grauwe erwten, witte wortelen of pastinaken, aardappelen, wikken, zwarte paarde- en duivenbonen (inclusief klein grauw) en in de jaren 1846-1849 jaarlijks 1½ à 2 bunder (winterkool) zaad. (3)

In de 19de eeuw bestonden de ons zo bekende Bintjes en Eigenheimers niet. De toen geteelde aardappelsoorten waren ondermeer Blauwkeeners, Breemers, Dammers, Friezen, Roosjes en Westlanders.

De gegevens betreffende de gewassen rogge, aardappelen en zaad zijn misleidend. Het lijkt erop alsof in deze periode geen rogge en

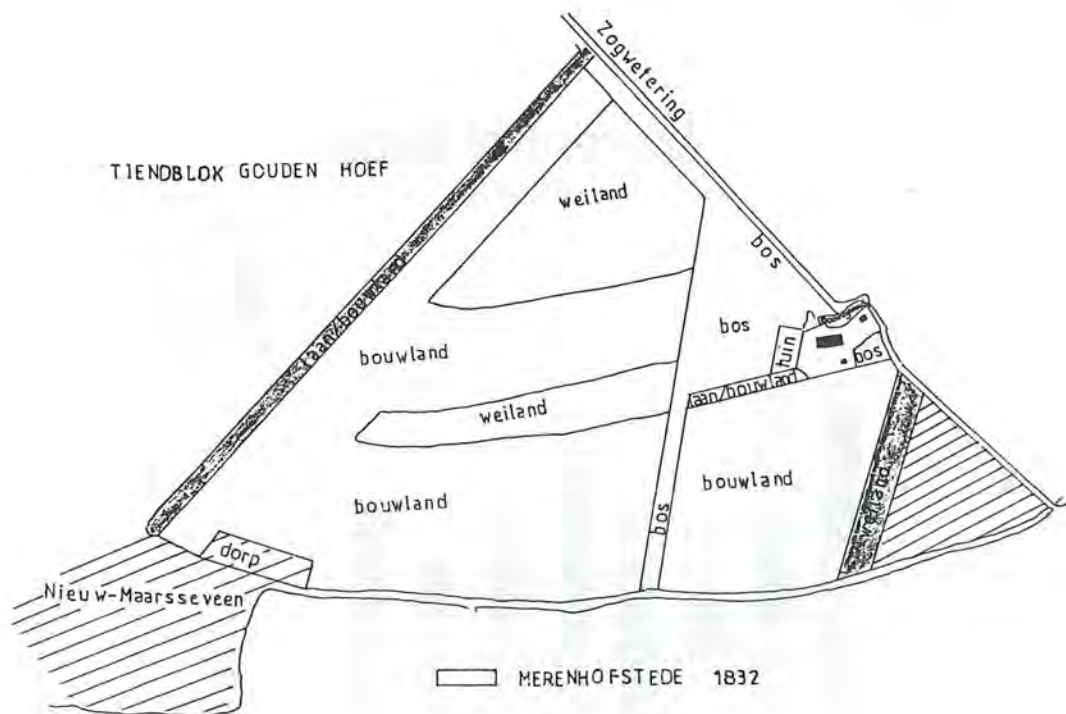
aardappelen werden verbouwd, in tegenstelling tot de gegevens over de Merenhofstede. Dit is te verklaren doordat aardappelen en rogge en ook zaad werden getotaliseerd voor de vier Maarssense tiendblokken onder de smalle tiend. De aparte opgaven voor het tiendblok de Gouden Hoef hebben slechts betrekking op enkele jaren. Dit betekent overigens niet, dat beide opgaven elkaar overlappen.

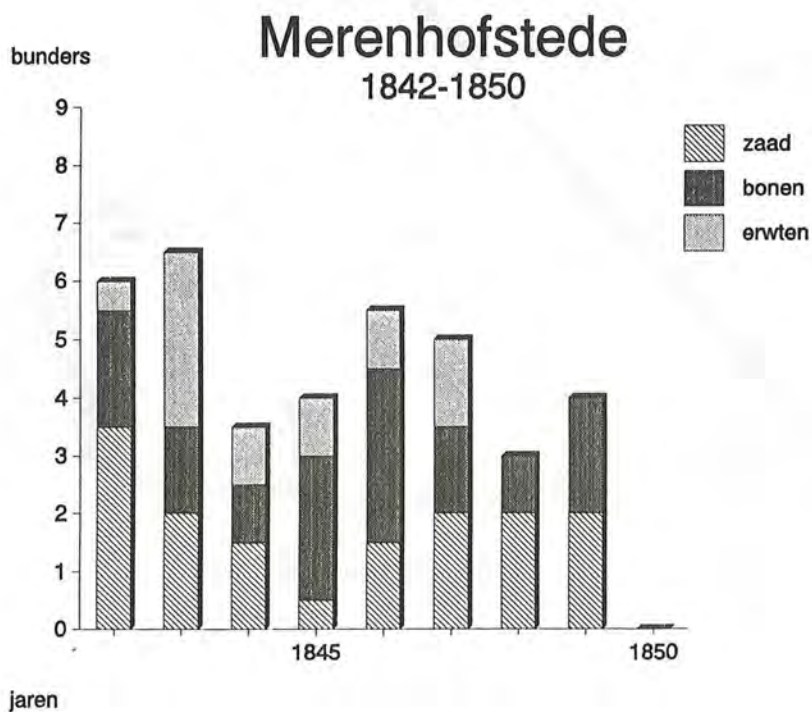
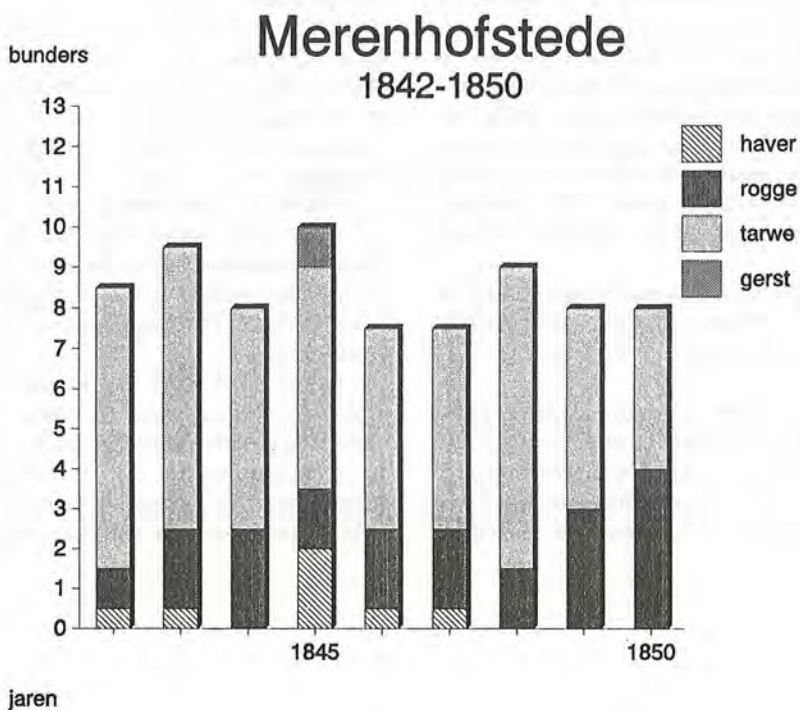
Op de Merenhofstede werd in deze periode haver, gerst, tarwe, rogge, aardappelen, zaad, erwten en bonen verbouwd. (4)

In november 1833 verkocht Willem Isaäc Hooft de Merenhofstede voor f 41.000,- aan Theodorus Henricus Abels van Waveren. (5) Naast de bouwmanswoning omvatte de boerderij stallen voor hoornvee en paarden,

een bakhuis, 3 bergen en verdere betimmeringen, bos, lanen en wei-, hooi- en bouwland, in totaal 52 bunder 79 roeden en 41 ellen (volgens de Polderblaffaard). Bijzondere voorwaarde hierbij was dat de nieuwe eigenaar, de weduwe van Egbert van der Manden, Maria Peek, de boerderij nog beschikbaar moest stellen tussen 22 februari en eind april 1834. De familie Van der Manden was meer dan een eeuw pachter van de Merenhofstede geweest, Egbert zelf was bovendien regelmatig tiendpachter voor de Gouden Hoef.

Op 1 en 2 april 1834 vond vanaf 10 uur een openbare veiling van de inboedel op de boerderij plaats. Om een beeld te krijgen wat er verkocht werd op deze veiling, die gegadigden uit de gehele streek trok, zijn enkele goederen en de opbrengst hiervan

opgenomen.

1 dorsmolen	f	47,00
1 zaadsprei	f	16,00
2 zaadkleden	f	1,00
4 eggen	f	3,25
1 korenharp	f	1,25
1 chais	f	30,00
1 ploeg	f	9,75
1 koffiekkan en tabakscomfoor	f	0,80
1 melkkuip	f	2,50
1 kalfkoe	f	49,00
1 pink	f	17,25
1 zwarte merrie en veulen	f	231,00
1 partij ongedorste weit	f	440,00

In een vorig artikel werd al gezegd dat door de landbouwer de tienden als een 'aanslag' op zijn inkomen werd ervaren. (6) In 1834 raakte Abels in een civiel proces gewikkeld. Op 10 augustus wilde Jacobus van Schaik, landbouwer te Maarssen en tiendpachter de tiend over de haver uitzetten. Abels accepteerde echter de tiendplichtigheid van het nieuw gebroken land genaamd de Lage Haar niet, om redenen Van Schaik bekend. Wel werd hem toegestaan de tarwe en bonen op de overige landerijen te volgen.

De aan tiend verschuldigde 23 gulden voor de Lage Haar weigerde Abels te betalen. Uiteindelijk besloot hij in 1838 tot het treffen van een schikking (betaling van een geldsom, groot f 600,- en de tiendplichtigheid van het land te accepteren! (7)

De verpachting van de tiend Gouden Hoef had op 11 juli 1834 om 4 uur in de Reizende Man plaatsgevonden en Van Schaik was tiendpachter geworden voor de pachtsom van f 68,00. (8)

De pachtpenningen diende hij in handen van de ontvanger van de Domeinen te betalen in twee gelijke termijnen, de eerste op of voor 1 oktober, de tweede op of voor 25 december.

De tiendpachters waren ingevolge hun pachtcontract gehouden aan een heel scala van verplichtingen.

Voorop stond dat hij de tiendplichtigen diende te houden aan alle lokale costumen (rechtsregels) en de hieruit voortvloeiende verplichtingen, iets wat hem niet altijd even

populair zal hebben gemaakt.

Indien in hun tiendblok een nieuw gewas werd verbouwd en dit op een plek die nooit eerder getiend was en van dit alles de ontvanger niet op de hoogte was, diende de tiendpachter hem alsnog hiervan in kennis te stellen. De tiendpachter mocht echter niet dan met speciale toestemming dit gewas zelf tienden.

Verder diende hij ook de ontvanger op de hoogte te brengen van landerijen die voor de eerste keer gescheurd werden en tot bouwland gemaakt. Op deze landerijen kwam dan de novale tiend te rusten die niet mede verpacht was tenzij dit uitdrukkelijk werd genoemd. Abels en Van Schaik kwamen op grond van deze bepaling (artikel 12 van het pachtcontract) met elkaar in botsing. Het uiteindelijke resultaat van het geschil is bekend, al moest Huydecoper er aan te pas komen om aan te tonen dat er wel degelijk sprake was van tiendplichtigheid; hij was als tiendheffer immers medebelanghebbende in de uitkomst van het geschil.

Dankzij een contract opgesteld voor de verpachting van de Allemanstiend in Nieuw-Maarsseveen weten we de gang van zaken bij het uitzetten van de korentiend. (9)

De tiendpachter was verplicht een vijfde deel van de tiend af te staan aan de eigenaar van de tiendplichtige landerijen, viervijfde van de tiend kwam aan de tiendpachter toe.

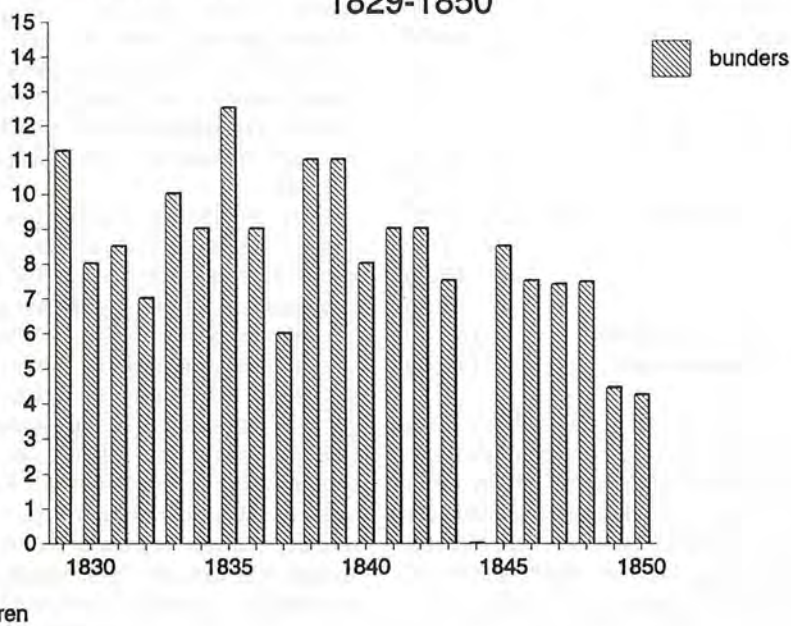
Wanneer de tiendpachter het voornemen had de tiend uit te gaan tellen dienden de eigenaren of de gebruikers van de landerijen voortijdig te worden gewaarschuwd, zodat zij hierbij aanwezig konden zijn.

Bij het uittellen van de korentienden moesten op elke vijfde bos of hoop twee takjes worden gestoken en op iedere vierde bos of hoop een takje, verder moesten de overige hopen zo worden uitgeteld, dat de grondeigenaar het hem toekomende vijfde deel van de tiend was gewaarborgd.

De bossen die bestemd waren voor de grondeigenaren moesten worden verzameld en op hopen worden gesteld. Hetzelfde gold voor het gewonnen zaad. Na te zijn gedorst diende elke vijfde mud of schepel gereserveerd te worden voor de grondeigenaren. Wanneer de geoogste hoeveelheid te gering

tiendplichtig bebouwd land

1829-1850

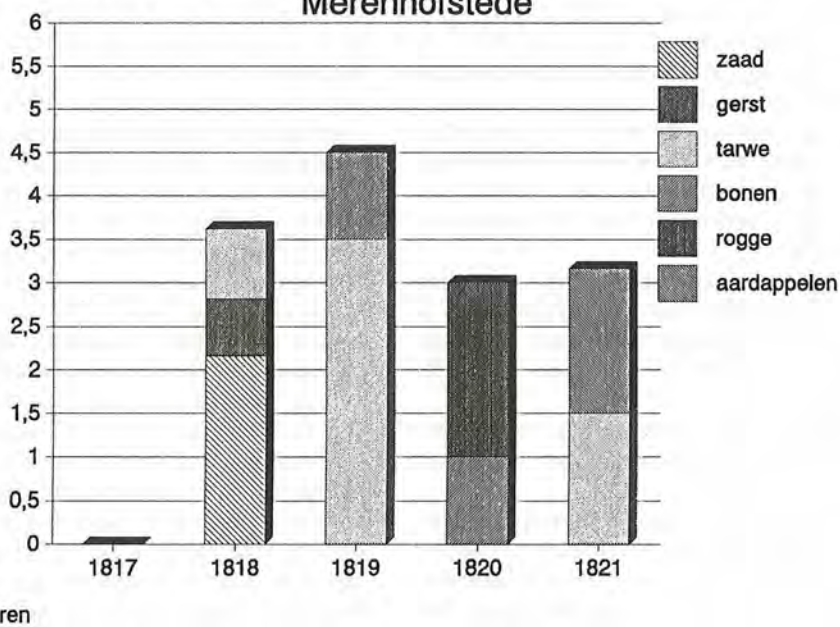

Tabel Tiendblok Gouden Hoef.

tiendplichtige morgens

Allemanstiend

Merenhofstede

was om een verdeling in mudden of schepe-
len mogelijk te maken, diende men gebruik
te maken van een kleinere maat, maar steeds
moest het vijfde deel gewaarborgd te zijn.
Bij de aardappelen kon in plaats van in
natura een vergoeding worden betaald van
11 stuivers 4 penningen ter vervanging van
het hondgeld (groot 14 stuivers en 4 pennin-
gen), de resterende 2 stuivers en 12 pennin-
gen waren bestemd voor de grondeigenaren.
Ook van de vruchten aan de wortel hangen-
de diende steeds weer een vijfde deel van de
tiend gereserveerd te worden voor de grond-
eigenaar.

De pachter van de Merenhofstede speelde
geen rol in het geschil.

Pachtcontracten werden gewoonlijk voor
een periode van 6 jaar afgesloten. Het
pachtcontract in 1836 opgesteld voor de
verhuur van de hofstede Vredenhoef geeft
een duidelijk beeld van de verplichtingen en
rechten van de huurder, Jacobus van Schaik.
(10) Het pachtcontract voor de Merenhof-
stede zal hier qua inhoud niet veel van
hebben afgeweken.

Hij diende de gebouwen en landerijen goed
te onderhouden en zelf te gebruiken. Onder-
verhuur of in huur overdragen was in
principe niet toegestaan.

Belangrijk was de bepaling dat Van Schaik
zonder toestemming van de eigenaar de aard
van de landerijen niet mocht veranderen,
m.a.w. weiland scheuren en als bouwland in
gebruik nemen. Redenen hiertoe waren
ondermeer de tiendheffing en waarde van de
landerijen.

In de maanden juni en september moest het
weiland van distels en onkruid worden
ontdaan, verder moesten jaarlijks de sloten
worden opgehaald en de greppels opge-
maakt.

Jaarlijks moest ook gehooïd worden met de
nadere bepaling dat op straffe van f 1,-
dagelijks bij overschrijding vóór 15 juli het
hooi afgemaaid moest zijn.

Van Schaik was verplicht voldoende hooi in
voorraad te hebben om 's winters tenminste
16 koeien op stal te kunnen houden.

De mest en andere 'weligheid' vallende op
het gehuurde was volledig bestemd voor de

gehuurde landerijen en diende hierop te
worden uitgestrooid.

Bij het eindigen van het laatste huurjaar
diende Van Schaik het vee tot 15 april op stal
te houden en bij zijn vertrek de nog
aanwezige hooi en mest achter te laten.

Na het overlijden van Egbert van der
Manden en de verkoop van de Merenhofste-
de werd Dirk van de Geer, geboren op 12
december 1805 te Leersum en gehuwd met
Geertje Versteegh, geboren op 3 september
1805 te Leersum, pachter. Van de Geer kreeg
in totaal drie zonen en twee dochters,
waarvan een zoon (Willem, 1845) en een
dochter (Mietje, 1843) geboren werden op de
Merenhofstede. Verder woonde op de boer-
derij personeel in. Kijken we naar 1850, dan
zien we vijf dienstmeiden en een boeren-
knecht. De mobiliteit onder het personeel
was groot, na 1 à 2 jaar ging men naar een
nieuwe werkgever. Kijken we naar de ge-
boorteplaatsen van het personeel, dan zien
we dat op een uitzondering na - namelijk
Schoonrewoerd - allen hetzij in Utrecht,
hetzij in Gelderland geboren waren en daar
ook werk vonden. (11)

Van de Geer was een zogenaamde hoogland-
se boer, dit betekende dat hij zowel over
bouw- als weiland beschikte. (12) Dit waren
landbouwbedrijven met gewoonlijk 50 à 60
bunders land. Indien de boer niet beschikte
over zonen geschikt voor veldarbeid werden
drie knechten ingehuurd, twee tegen een
jaarloon van f 100,- en een voor f 80,-. Van
de Geer beschikte wel over zonen en had
gedurende 1850-1856 één boerenknecht in
dienst. Na het vertrek van de oudste zoon
Jacob Maurits in 1856 naar Linschoten werd
er meer gebruik gemaakt van boerenknech-
ten.

Verder beschikte de doorsnee hooglandse
boer over twee meiden, één van boven de
twintig jaar met een jaarloon van f 70,- en
één van rond de zestien jaar met een jaarloon
van f 30,- à f 40,-.

De jongste meid werd voor een half jaar in
dienst genomen en ging dan terug naar het
ouderlijk huis. Als er dochters van deze
leeftijd waren, deden die het werk. Bij Van de
Geer nam na 1850 het aantal meiden dan

ook af tot gemiddeld twee.

Naast (inwonende) boerenknechten werd ook gebruik gemaakt van arbeiders en/of dagloners. Een arbeider werd in dienst genomen voor de periode half april - half oktober tegen een weekloon van f 4,- à f 5,-. De inwonende arbeider Hendrik Jong werd door Van de Geer voor de periode oktober 1854 - november 1855 ingehuurd.

Verder kon men gebruik maken van jongens van 13 à 16 jaar tegen een dagloon van f 0,30 of een weekloon van f 1,80.

Bij de oogst en het inzamelen van aardappelen en wortelen was er ook werk voor de vrouwen van arbeiders, hun weekloon bedroeg f. 1,80.

Voor het maaien van gras werd gebruik gemaakt van de bovenlanders, die voor f 3,- à f 3,50 per morgen land het werk aannamen. Bij het oogsten van koren, met inbegrip van het opbinden en aan schoven zetten, kon een arbeider per morgen land f 5,- à f 5,50 verdienen. Het dagloon voor het delven van aardappelen en wortelen was f 0,50 à f 0,60.

In een niet te strenge winter bestond het werk voor een arbeider uit het graven van sloten, greppels en het dorsen van koren.

Een arbeidersgezin in die tijd bestond uit gemiddeld 6 à 7 personen met een jaarinkomen tussen de f 240,- à f 250,-. Om normaal te kunnen leven was toen een budget van rond de f 300,- vereist! Het doorsnee arbeidersgezin leefde dus in erbarmelijke omstandigheden. Vlees kwam zelden tot nooit op tafel, bonen en spek soms, en drie keer per dag aardappelen.

Deze afhankelijkheid van het gewas aardappelen zorgde voor nagenoeg onoverkoombare problemen bij misoogsten of te hoge prijzen, zoals in de jaren veertig.

Ron van Maanen

Noten:

1. P.C. van den Noort. Inleiding tot de algemene agrarische economie. H.E. Stenfert-Kroes N.V., Leiden/Antwerpen, 1980.
J.H. van Stuivenberg. De economische geschiedenis van Nederland. Wolters-Noordhoff, Groningen, 1979.
2. Archief Gemeente Maarssenbroek inv. nr. 40 (GA Maarssen).
3. Archief Rentambt Utrecht van het Kroondomein (RAU) inv. nrs. 124, 270 en verder.
4. Archief Gemeente Maarsseveen landbouwverslagen (GA Maarssen).
Notarieel archief Frederik Hendrik van den Helm, inv. nr. 1311 (RA Utrecht).
5. Notarieel archief F.H. van den Helm, inv. nrs. 1326 en 1327.
6. Het tiendblok Gouden Hoef en de Merenhofstede 1775-1817 in: periodiek Historische Kring Maarssen, september 1993.
7. Archief Rentambt Utrecht van het Kroondomein inv. nr. 141.
8. Archief Rentambt van het Kroondomein inv. nr. 129.
9. Notarieel archief Fredrik Hendrik v.d. Helm, inv. nr. 1311. Verpachting in de Vergulde Wagen van de Allemanstiend voor 1817.
10. Notarieel archief François Ludolf Tissot van Patot inv. nr. 1241 (RA Utrecht). Eigenaar van de Vredenhof was Christoffel de Wilde.
11. Bevolkingsregister Maarsseveen 1850-1860 (GA Maarssen).
12. Mr. F.H.C. Drieling in: J.L. van Zanden. Den zedelijken en materiëlen toestand der arbeiden- de bevolking ten plattenlande. Een reeks rapporten uit 1851. Historia Agriculturae XXI. Nederlands Agronomisch-Historisch Instituut, Groningen, 1951.

SWAROVSKI
SILVER CRYSTAL

Speciaalzaak luxe geschenken

A. v.d. Bosch-Olijve
Diependaalsedijk 1b
3601 GH MAARSSSEN
Tel.: 03465-61632

RADIO - T.V.
ELECTR. HUISHOUDELIJK
+VOORDEEL +VAKMANSCHAP
+KWIEKE SERVICE
radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11, 3601 BA Maarssen
Telefoon: 03465-62081

**U GAAT TOCH
OOK LIEVER
NAAR DE
SCHARREL-
SLAGER.**

Als u van vlees houdt en om dieren geeft kunt u
niet om scharrelvlees heen. Dan kiest u natuurlijk
voor een diervriendelijk geproduceerd stukje
scharrelvlees. Eet smakelijk en bewust. Maar let
op: alleen de slager met het
ISC keurmerk garandeert u
ècht scharrelvlees!

Slagerij Dorresteyn
Nassastraat 4
Maarssen, tel. 03465-61219

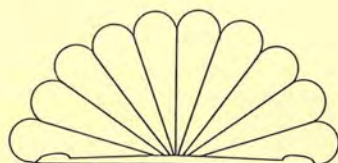
Sinds 1882!

Zet de tijd even stil voor een bezoek aan Café Ome Klaas.

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langegracht 43, Maarssen. Tel.: 03465-61409.